

תולדות

מעשר אויך פון זאכן וועלכע זיינען פטור ממעשר.

עפ"ז איז אבער תמוה: ווען עשו וואלט בפועל מפרש געווען מעשר פון מלח און תבן וואלט דאס געקענט ווייזן אויף דקדוק במצות: אבער באס פרעגן ווי אזוי מ'שיידט פון זיי אפ מעשר, איז ניט בלויז אז דערמיט האט ער ניט גע- קאנט אויסנעמען ביי יצחק'ן, נאר אדרבה, ווארום די שאלה ווייזט גאר אויף זיין עמ'הארצות — אז ער ווייס ניט הלכות מעשר!

נאך מער: עשו האט זיך דאך גע- האדעוועט ביי יצחק'ן אין שטוב א סך יאָרן פון זיין קינדהייט און יוגנט: און אויב ער איז טאקע אזא וואס זוכט צו זיין א מדקדק במצות — ווי ער האט זיך געוואלט ארויסווייזן — האט ער געוויס נאכגעקוקט ווי יצחק איז מקיים מצות און האט זיכער געדארפט באמערקן אז יצחק גיט ניט קיין מעשר פון מלח ותבן — היינט ווי אזוי האט ער געמיינט אויסנעמען ביי יצחק'ן מיט דער שאלה „היאך מעשרין כו'“!

די תמ' איז נאך גרעסער:

דער תוכן פון פרש'י זה (ווי עשו האט געוואלט באווייזן יצחק'ן אז ער איז א מדקדק במצות) שטייט סיי אין תנחו- מא' און סיי אין בראשית רבה'. אין תנחומא שטייט עס מיט א שינוי לשון', אז עשו האט געפרעגט יצחק'ן „מהו

א. אין פסוקי „ויגדלו הנערים ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה גו'“, שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „יודע ציד“ און איז מפרש: „לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן? כסבור אביו שהוא מדקדק במצות“.

לערנען מפרשים', אז דאס וואס עשו האט געפרעגט וועגן מלח און תבן דוקא — איז ווייל זיי זיינען אינגאנצן פטור פון מעשר, אויך מדרבנן (און דערמיט האט עשו געוואלט ווייזן אז ער איז אזויפיל מדקדק במצות ביז אז ער גיט

(1) פרשתנו כה, כו.

(2) בריב"א עה"ת כאן: את הדמאי ואת המלח ואת התבן. וצ"ע.

(3) ראה רע"ב, רא"ם (ועוד) כאן ההכרח ע"ד הפשט שלא לפרש „יודע ציד“ כפשוטו. [אף שרש"י עצמו: (א) מפרש „איש שדה“ — „וצודה בקשתו חיות ועופות“ (והרי זה ענין נוסף על „איש שדה“ — „אדם בטל“ (וראה רא"ם וגורא שם) — ודלא כתי הא' ברא"ם). (ב) עה"פ (שם, כח) ציד בפיו מפרש בפי' הראשון. כתרומה (ענין הצידה כפשוטו), ורק בפי' הב' (ומדגיש שזהו „מדרשו“) מפרש „שה' צד אותו ומרמהו בדבריו“ (וראה נחלת יעקב על פרש"י שם).]

יש להוסיף עוד: אם נפרש „יודע ציד“ כפשוטו, הו"ל להקדים „איש שדה“ ל„יודע ציד“ (שהרי צידה כפשוטה הוא רק לאחר היותו בשדה). ומה מוכרח שהענין „יודע ציד“ הי' עוד בהיותו בבית טרם יציאתו לשדה.

ועפ"ז יומתק ג"כ הכרחו של רש"י לפרש שהמרמה היא בזה ששואלו... היאך מעשרין כו', ולא פ' כהראב"ע שהענין דמלא מרמות' שייך לצידה כפשוטה.

(4) רע"ב, רא"ם גורא ועוד. וראה פסיקתא דר"כ פ' וזאת הברכה.

(*) ושנאי פרש"י לעיל (נח י, ט) — ששם מפורש „לפני ה'“.

(5) כן הקשה גם במשכיל לדוד כאן. וראה גם דברי דוד (להט"ז) כאן. וראה לקמן הערה 10.

(6) פרשתנו ח.

(7) פס"ג, י.

(8) ועודו הוא בפסיקתא דר"כ שם.

פאסט בכלל צו פרעגן „היאך מעשרין“?
יעדער ווייס דעם (פשוט'ן) טייטש פון
מעשר — א צענטל; איז אין וואס בא-
שטייט די שאלה „היאך מעשרין“, ווי
אזוי נעמט מען מעשר (א צענטל) פון
מלח ותבן!?

אין מדרש קען מען נאך ענטפערן, אז
די שאלה (און די שאלה הנ"ל ס"א)
ווערט באווארנט בדיקלעך לשון המדרש
„היך מתקנין מילחא . . תבנא“ (און ניט
— „היך מעשרין“):

אודאי האט עשו געוואוסט אז מלח
ותבן זיינען פטור פון מעשר; זיין שאלה
איז אבער „היך מתקנין“; וויבאלד מען
געפינט אז מען דארף נעמען מעשר פון
תבואת זרעך (ועד"ז מעשר בהמה כו')
כדי צו באווייזן אז „לה' הארץ
ומלואה“¹² — דארף דאך זיין עפעס אן
ענלעכע פעולה „ותיקון“ אויך ביי די
זאכן וועלכע זיינען פטור פון מעשר, אז
אויך ביי זיי זאל מען באווייזן אז זיי
קומען פון דעם אויבערשטן.¹³

און דאס איז געווען שאלת עשו —
„היך מתקנין מילחא . . תבנא“ — ווי
אזוי איז מען זיי מתקן (וויבאלד ס'איז
ביי זיי ניטא קיין מצות מעשר).

ממילא פאלט אויך אפ די שאלה —
ווי פאסט גאר צו פרעגן „היאך
מעשרין“? ער האט טאקע ניט געפרעגט
„היאך מעשרין“, נאר „היך מתקנין“.

ולפי' ווערט די תמי' נאך גרעסער —
פארוואס איז רש"י משנה פון לשון
המדרש, און אנשטאט „היאך מתקנין“
זאגט ער „היאך מעשרין“?

ג. וייל דעם ביאור אין דעם:

מ'האט שוין גערעדט כמה פעמים, אז

שתהא חייבת במעשר, אבער אין
בראשית רבה שטייט בדומה צום לשון
וואס רש"י זאגט בפירושו: „היך מתקנין
מילחא . . היך מתקנין תבנא“ — וואס
פון דעם לשון איז משמע (ווי מפרשים
זאגן¹⁴), אז דאס וואס מלח ותבן זיינען
מחוייב אין מעשר איז ביי עשר'ן קיין
ספק ניט געווען; זיין שאלה איז נאר גע-
ווען — „היאך מעשרין את המלח ואת
התבן“.

קומט אויס, אז רש"י קלייבט אויס
דוקא דעם נוסח וואס איז נאך מגדיל: א)
די עס-הארצות פון עשר'ן (אז ביי אים
איז ברור אז מלח ותבן זיינען חייב אין
מעשר), ב) דעם ניט באמערקן אז יצחק
אינו מעשר מלח און תבן.

ב. אויך איז ניט פארשטאנדיק: ווי

(9) וכבר הקשה בצידה לדרך על הרא"ם שכתב
שמקורו של פרש"י הוא מתנחומא.

[בדפוס שני דפדפשי הגירסא „אם מעשרין“, אבל
בכתב רש"י, דפוס רש"י ומפרשי רש"י (כולל
הרא"ם) שתח"י הוא ככפנים].

(10) גוי"א וצידה לדרך כאן.
בדברי דוד כאן, „דלא מספקא לי אם חייב במעשר
. . אלא דהראה לפני אביו שהוא מחמיר על עצמו
לחייבו במעשר אלא דמספקא לי . . בהך מעשר
שאינו אלא חומרא מהו שיתן המעשר ע"פ האומד".
ובמשכיל לדוד כאן: „שהי' שואל ידענא דהתבן פטור
מדינא, מיהו הרוצה להחמיר ולעשרו היאך יעשה
דמסתברא דיש לו לעשות איזה חילוק ושנינו . . ולא
ליתי מינה חורבה לעשר מן הפטור על החיוב.“

אבל פשוטות הלשון „היאך מעשרין“ משמעו
שפשיטא לי שהם חייבים במעשר (כמפרשים הנ"ל
בתחילת ההערה). ועוד ועיקר: הבן חמש למקרא
עדיין לא למד דאין מעשרין באומד או דאין מעשרין
מן הפטור על החיוב, ואם זוהי כוונת רש"י הו"ל
לפרש.

(11) כמו שהקשה ברע"ב על פרש"י כאן. —
ופירושו „שהי' שואל מה טעם מעשרין כו'“ (ע"ש)
[וכן מ"ש במהרי"ק על פרש"י (ירושלים תשל"א)
„כלומר מאימתי מעשרין ואיזהו גמר מלאכתו“] —
אינו לפי פשוטות הלשון „היאך מעשרין“. וראה פי'
הדברי דוד שבהערה הקודמת.

(12) ל' הכתוב — תהלים כד, א.

(13) ע"ד מ"ש בגוי"א כאן.

סדום¹⁹ — נָאָר דער מעשר איז געווען „מכל אשר לו“.

זעט מען, אַז אברהם האָט זיך נוהג געווען צו געבן מעשר „מכל אשר לו (לאברהם)“, פון אלע זיינע נכסים (כמפורש פריער — צאן גוי ועבדים גוי כסף וזהב²⁰). און וויבאלד אַז „יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמורו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט“²¹ — איז מובן אַז אויך יצחק האָט זיך אַזוי נוהג געווען און האָט געגעבן מעשר נישט נאָר פון זיינע תבואה (ווי רש"י ברענגט ווייטער אויפן פסוק²² „וימצא גוי מאה שערים“), נאָר „מעשר מכל אשר לו“²³.

ווייל יתרה מזה, אַז אַזוי איז לכל אופני פירוש התורה: אברהם האָט מקיים געווען כל התורה כולה²⁴ — כולל אויך מצות צדקה (עכ"פ) מעשר מהקדש²⁵ און יצווה את בניו גוי לעשות צדקה גוי.

ועפ"ז וועט זיין פאַרשטאַנדיק בפשטות וואָס עשו האָט געמיינט (וועלנדיק אויסנעמען ביי זיין טאטן) מיט זיין שאלה „היאך מעשרין את המלח ואת התבן“ — ווייל יצחק האָט מפריש

רש"י איז מפרש פשוטו של מקרא — „לא באתי אלא לפשוטו של מקרא“¹⁴ — אפילו ווען דאָס איז נישט בהתאם מיט חלק ההלכה שבתורה.

ועד"ז בנדו"ד: די שאלה „היאך מעשרין את המלח ואת התבן“ אין פירש"י, איז נישט פאַרבונדן מיט דער מצוה פון מעשר זרעים (שלאחרי מ"ח), נאָר מיט מצות מעשר וואָס האָט דער מאַלס נוהג געווען (לויט פשוטו של מקרא):

פריער אין פ' לך¹⁵ ווערט דערציילט, נאָך דעם ווי אברהם האָט מנצח געווען די ד' מלכים — „ומלכי צדק מלך שלם גוי והוא כהן גוי ויתן לו מעשר מכל“. איז רש"י מפרש: „ויתן לו — אברהם מעשר מכל אשר לו לפי שהי' כהן“ — אַז:

(א) אברהם האָט געגעבן מעשר צו מלכי צדק¹⁶ („שהי' כהן“).

(ב) ער האָט געגעבן „מכל אשר לו“, און ווי מפרשים¹⁷ זאָגן, אַז דערמיט מיינט רש"י שולל זיין דעם פירוש אַז דער מעשר וואָס אברהם האָט געגעבן איז (בלויז) געווען פון שלל מלחמה — וואָס דאָס איז מפורש במקרא באַזונדער, ווי דער פסוק איז דאָרט גלייך ממשיך אַז אברהם האָט געזאָגט „אם מחוט וגוי ואם אקח מכל אשר לך“¹⁸ (אַז ער האָט גאָרנישט גענומען פון דעם שלל

(19) וראה גם מפרשים שבהערה 16. מגדל עוז הלי מלכים רפ"ט. — ומ"ש הרמב"ן שם (וראה הנסמן בלקריש ח"ה ע' 68 הערה 7 בסופה) ד(רק) „חלק הגבוה הפריש לתתו לכהן“ — אינו כפשוטו משמעות הכתוב שמלך סדום קיבל בחזרה מאברהם את הכל — לשלול האמירה ד.אני העשרתי את אברהם (שהרי קודם נתינת המעשר לכהן ה"ז רכושו דהנותן ונעשה (בתוספת) עשיר ע"ז).

(20) לך יב, טז: שם יג, ב.

(21) וירא יח, יט.

(22) פרשתנו כו, יב (מבי"ר פס"ד, ו). וראה לקמן סעיף ה.

(23) וכן ביעקב נאמר (ויצא כח, כב) וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך. ולהעיר מפרשי וישלח לב, יד (בפ"י הג').

(24) פרשתנו כו, ה (ובפרשי שם). יומא כח, ב. קדושין פב, א (במשנה).

(25) טושי"ע יו"ד ר"ס רמט (ובש"ך שם).

(14) פרשי בראשית ג, ח. ובכ"ח.

(15) יד, יח"ב.

(16) ושולל בזה הפירוש (חוקני, ריב"א וטור הארוך לך שם. וראה גם רד"ק שם בשם אכ"י (הובא גם בטור הארוך שם)) שמלכי צדק נתן מעשר לאברהם.

(17) ריב"א וגוי"א שם.

(18) יד, כב.

מאגט — איז לכאורה מקום לומר, אז מען רעכנט דעם מעשר התבן והמלח ניט לפי המדה משקל או מנין³² בפ"ע ובהווה — ווי מעשר בהמה, נאָר לויט דער שווייט פון די זאכן³² ווען ער וועט זיי נוצן בפועל.

און וויבאלד אזוי, ווערט די שאלה ביי מלח ותבן³³ — ווי רעכנט מען זייער שווייט: צי לויט זייער ווערט פאר זיך יעצט, אדער לויט זייער שווייט בעת מ'נוצט זיי אלס תערובת ונותן טעם כו'?

ועפ"ז יומתק דיוק לשון רש"י, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות, אז ער איז מקיים די מצות כתיקונן מיטן גרעסטן דקדוק בחשבון וכיו"ב³⁴.

[משא"כ לויט פירוש המפרשים, אז עשו האט געוואלט אויסנעמען ביי יצחק'ן דורך ווייזן אז ער גיט מעשר אויך פון זאכן וועלכע זיינען ניט מחוייב אין מעשר, וואלט מער מתאים געווען דער לשון "מחמיר במצות", "מהדר במצות", וכיו"ב].

געווען מעשר פון מלח ותבן²⁶ (וויבאלד אויך ער האט מפרש געווען "מעשר מכל אשר לו") — די שאלה פון עשו'ן איז בלויז געווען "היאך מעשרין כו'", וכדלקמן.

ד. דער צד השווה פון מלח און תבן (אין זייער אנדערשקייט לגבי אנדערע זאכן) איז²⁷, וואס פאר זיך אליין האבן זיי ניט קיין (גריוסע) חשיבות, אבער בשעת מען מישט זיי צוזאמען מיט אנדערע זאכן, האט מען פון זיי א תועלת וואס איז שלא בערך מער ווי זייער תועלת בפני עצמם.

ווי מען זעט במחש, אז א קליין ביסל מלח²⁸ — וואס זיין כמות פאר זיך האט זייער ווייניק שווער כסף וחשיבות — גיט אריין טעם אין א תבשיל ומאכל ומשבחם א שבח וועלכער איז א סך מער און גרעסער פונעם קורטוב מלח; און ניט נאָר א הוספת טעם, נאָר באופן אז אן דעם מלח פעלט בכללות אכילת המאכל, ובלשון הכתוב²⁹: היאכל תפל מבלי מלח.

ועד"ז תבן: מצד עצמו (אלס מאכל בהמה אדער להסקה בתנור³⁰ וכיו"ב) האט תבן גאָר ווייניק שווער כסף וחשיבות, בשעת אבער מען נוצט עס לעשיית לבנים³¹ לבנין וכו' איז זיין שווייט א סך מער.

און דאָס איז געווען די שאלה פון עשו: ביי דעם מעשר בנדוד³ — "ויתן לו מעשר מכל (אשר לו)", וואס איז (— לחומרא) פון אַלץ וואס מען פאַר-

26 להעיר מצפּע"נ עה"ת כאן (ע"ד ההלכה) ד"ש גדר מעשר בתבן. ע"ש.

27 להעיר גם מגריא ועוד כאן.

28 להעיר מפרש"י לעיל (וירא יט, כו).

29 איוב ו, ו. וראה לקו"ת ויקרא ג, ספ"ד. וש"נ.

30 שבת פ"ג. שם לה, ב.

31 שמות ה, ז ואילך (ובפרש"י שם).

32 ראה רמב"ם הל' מעשר פ"א הי"ד (בנוגע למעשר זרעים). הל' תרומות פ"ג הי"א (בתרומת מעשר).

32* והיינו, שהמעשר מכל אשר לו אינו ע"י הפרשת מעשר מכל מין ומין בפ"ע, אלא מפרש מעשר משווייט כל נכסיו.

33 עפ"ז יומתק הטעם שלא נקט רש"י כגירסת הפסיקתא דריב (הגיל הערה 4) "מים (ומלח)".

34 בנוגע לדברים אחרים, גם אותם שכשמעריבים אותם בדברים אחרים נתוסף בחשיבותם — לכאורה אין שאלה, ודנים לפי חשיבותם בהווה בפועל. אבל בנוגע למלח ותבן, שכל (עיקר) חשיבותם הוא רק כשמעריבים אותם בדברים אחרים, מקום לומר שאצלם מחשבים ע"פ העתיד כו'.

35 ובוה אין להקשות (כגיל ספ"ה א) אשר שאלה זו מורה שאינו מדקדק במצות כי ה' לו לידע מהנהגת יצחק — כי מובן שחשבון המעשר אינו דבר גלוי כו'.

ומלקוח וואס מען האט גענומען
במלחמת מדין⁴² (וואס די מצוה איז ניט
נוהגת לדורות⁴³) —

משא"כ לויטן ראב"ד, איז דאס געווען
אין גדר פון מצות מעשר.

[און אע"פ אז מעשר איז דוקא פון
גדולי קרקע — איז יש לומר: (א) דער
תנאי איז א חידוש וואס האט זיך אויפ-
געטאן ערשט נאך מ"ת, משא"כ דער
מעשר פון פאר מ"ת איז געווען ביי אלע
זאכן, אז א יוצא מן הכלל — כמפורש
„מכל" (וע"ד ווי מען געפינט ביי
אנדערע מצות וואס די אבות האבן
מקיים געווען, אז זיי זיינען ניט געטאן
געווארן מיט אלע תנאים ווי נאך מ"ת)⁴⁴
— וע"ד יבום לפני מתן תורה, וואס איז
דאמאלס געווען „ע"י האח או האב או
הקרוב מן המשפחה".⁴⁵

(ב) מעשר דאברהם איז געווען ע"ד
מעשר כספים, וואס אפילו את"ל אז דער
חיוב פון מעשר כספים איז נאר
מדרבנן⁴⁶, איז (נוסף אז, כנ"ל, וישמור
תורותי — להביא תושבע"פ⁴⁷, איז) עס
פארבונדן מיט (און א תוצאה פון) מצות
מעשר (וואס דערפאר לערנט דער

ה. פון די ענינים מופלאים ע"ד
ההלכה אין דעם פירוש רש"י:

ווי דערמאנט פריער (סעיף ב) אז אין
מדרש איז דער לשון „היך מתקני" און
רש"י זאגט „היאך מעשרין". וי"ל אז
דער שינוי הלשונות איז תלוי אין דער
פלוגתא צווישן רמב"ם און ראב"ד:

אין הלכות מלכים⁴⁸ רעדט דער
רמב"ם וועגן די מצות וואס זיינען
געווען קודם מ"ת, וז"ל: על ששה דברים
נצטווה אדם הראשון כו' בא אברהם
ונצטווה כו' והוא התפלל שחרית ויצחק
הפריש מעשר. זאגט דערויף דער
ראב"ד⁴⁹: ה"י ראוי לומר והוא (אברהם)
.. הפריש מעשר.

לערנען מפרשים⁵⁰, אז דער רמב"ם
און ראב"ד זיינען מחולק אין דעם פירוש
פון „ויתן לו מעשר מכל" (וואס שטייט
ביי אברהם):

לויטן רמב"ם איז דער „ויתן לו
מעשר" ניט געווען אין גדר פון הפרשת
מעשר ווי מצות מעשר לאחר מ"ת,
ווארעם „אין המעשרות נוהגות אלא
בגדולי קרקע שלו".⁵¹

— נאר דאס איז געווען בלויז מעשר
פון דעם שלל שבא לידו⁵², און ווי דער
ראגאטשאווער⁵³ איז מבאר, אז לשיטת
הרמב"ם איז דער מעשר געווען בדוגמת
מצות תרומת המכס פון דעם שבי

(42) מטות לא, כח ואילך.

(43) סהמ"צ להרמב"ם שורש ג. — ולכן לא הביא
הרמב"ם מעשר זה דאברהם.

(44) ע"ד מצות מילה, דלא ניתנה פריעת מילה
לאברהם (כמדות עא, ב), אף דלאחר מ"ת מל ולא
פרע כאילו לא מל (משנה שבת — קלו, ריש ע"ב).

(45) רמב"ן וישב לו, ח. וראה ג"כ חזקוני (שם,
יג). רד"ק, מושב זקנים (מבעית) ואוה"ח (שם, כד).
דעת זקנים מבעית (שם, כז).

(46) ראה לקו"ש שם הערה 13.

(47) שמוה מוכן שיתכן לומר דמש"נ בתושב"כ
„ויתן לו מעשר" הכוונה בזה גם למעשר דרבנן,
ונמנה (לדעת הראב"ד) מצוה זו שקיים אברהם (ולא
כל המצות שקיים עד שלא ניתנו — וכקושיית
הלח"מ שם), כי נמנו רק אלו המפורשים (או עכ"פ
מרומזים) בתושב"כ.

(36) פ"ט ה"א.

(37) וראה תורה שלמה לך שם אות קלב. ושו"נ.

(38) ראה רדב"ז, כסף משנה ומגדל עוז שם.

וראה (כהבא לקמן) לקו"ש ח"ה ע' 68 ואילך
ובהערות שם.

(39) רדב"ז שם.

(40) כ"ס"מ שם (ואף שאמר אברהם, אם מחוט

גר' — ראה לעיל הערה 19 ובהנמנן שם).

(41) צפצפי' הלי מתנות עניים פ"ו היה. וראה גם
צפצפי' עה"ת פ' לך (ע' נו).

זיכער זיינען דא אנדערע זאכן מיט דער זעלבער תכונה הנ"ל,²² אז ווען זיי ווערן באנוצט אין תערוכות מיט אנדערע מינים באקומען זיי א חשיבות גדולה (לפי ערך זייער חשיבות בפני עצמם)?

איז דער ביאור (פנימי) אין דעם:

דער אלטער רבי פרעגט אין תורה אור²³: וויבאלד אז יצחק האט געוואוסט אז „אין שם שמים שגור בפיו“ של עשו — ווי איז שייך צו זאגן אז עשו „הי מרמהו בשאלות איך מעשרין את התבן“? און ער ענטפערט, אז עשו ווי ער איז דא למטה („ומצד הפנימיות“) איז „אין ש"ש שגור בפיו“; אבער עשו ווי ער איז אין זיין שורש (וועלכער איז מקיף עליו מלמעלה), איז א הויכע מדריגה אין קדושה — „רישא דעשו בעטפוי דיצחק“²⁴: דער שורש פון עשו (גבורה דקליפה) איז פון יצחק, גבורה דקדושה — און „מצד בחינת המקיף — עשו שואל איך מעשרין את התבן“.

און דערפאר האט יצחק געוואלט געבן די ברכות צו עשוין, ווייל דורך דעם האט ער געוואלט ממשיך זיין דעם שורש פון עשוין דא למטה וואס דורך דעם וואלט (לדעת יצחק²⁵) עשו נתברר געווארן.

ועפ"ז י"ל, אז דער טעם וואס עשו האט אויסגעקליבן דוקא דעם ענין פון

ספרי²⁶ ארויס מעשר כספים פון פסוק „עשר תעשר“, און דעריבער איז מצות מעשר אין אלגעמיין מתייחס צו „ויתן לו מעשר“ דאברהם.

ועפ"ז יש לומר, אז דער חילוק צווישן פירוש המדרש און פרש"י איז תלוי אין דער פלוגתא הנ"ל:

לדעת המדרש איז „ויתן לו מעשר מכל“ ניט געווען א גדר פון מצות מעשר, און וויבאלד אז מצות מעשר איז נאך פון גידולי קרקע כו', האט ניט קיין ארט די שאלה „היאך מעשרין את המלח כו“ — דערפאר זאגט דער מדרש אז די שאלה פון עשרין איז געווען „היך מתקנין מילחא . . תבנא“ (כנ"ל סעיף ב). רש"י לערנט אבער (כנ"ל סעיף ג) אז „ויתן לו מעשר מכל“ איז געווען א גדר פון מצות מעשר, און וויבאלד דער „מעשר“ איז „מכל“ — דעריבער איז מתאים די שאלה „היאך מעשרין את המלח ואת התבן“.

1. פון יינה של תורה שבפירש"י זה: לכאורה איז נאך אלץ ניט גלאטיק: פארוואס האט עשו געפרעגט דוקא בנוגע²⁷ די צוויי זאכן פון מלח ותבן²⁸?

(48) הובא בתודיה עשר — תענית ט, א (ובספרי שלפנינו ליתא).

(49) ראה יד, כב.

(50) הטעם שרימה ליצחק במצות מעשר דוקא — ראה צידה לדרך ושפ"ח כאן (ובענף יוסף לתנחומא שם „דלוגמא בעלמא קט . . אבל אה"נ שהי מטעה אותו גי' בשאר המצוות“).

(51) לפי המפרשים ששאלתו היתה האם חייבין במעשר, הטעם שנקט מלח ותבן הוא מפני „שהתבן מגידולי קרקע וכן המלח גידולי ממקום שחופרין

אותו“ (באר מים חיים (לאחי המהר"ל) על פרש"י. וכן בנחלת יעקב). אבל להביאור לדליל (סעיף ד) קשה ככפנים.

(52) כמו תבלין (אף שיל שנכללו ב"מלח") ועוד.

(53) פרשתנו כ, ב ואילך.

(54) פרש"י פרשתנו כו, כא.

(55) תיב"ע ויחי נ, יג (בשינוי ל' קצת). וראה

לקריש חטי"ז ע' 193 הערה 21.

(56) ראה תוי"א שם (ע"ג) שהבירור של עשו צ"ל ע"י יעקב דוקא.

(*) להעיר דגם מלח נק' צומח (שענר המצות וטעמיה צ"פ עקב. ע"ח ש"נ פ"ב ובהגהת צמח שם. ועוד).

„היאך מעשרין את המלח ואת התבן“⁵⁷,
איז ווייל דאס איז מרמז אויף זיין בירור:
עס שטייט אין חסידות⁵⁸ אז „מלח“ איז
דער „שרש כל הגבורות“ און דערפאר
איז מלח ממתיק דינים ווייל אין
הגבורות נמתקין אלא בשרשן. קומט
אויס, אז איז דעם ענין פון „מעשרין את
המלח“ איז מרומז דער בירור פון
גבורות⁵⁹ דעשו⁶⁰.

ועד“ז „מעשרין את התבן“ — ווי עס

שטייט אין חסידות⁶¹, אז „מוץ ותבן
שאינם רק פסולת החטה“ זיינען „מבחי
הקליפות“⁶², און דערפאר, איז עשו —
וואס „הי' מסטרא דקליפה“ — „שיבח
עצמו שנתן מעשר ממזן ותבן“.

און דערפאר שטייט⁶³ ביים בירור פון
עשו לעתיד לבא — „והי' בית יעקב אש
ובית יוסף להבה ובית עשו לקש“⁶⁴ —
כן יהי' במהרה בימינו ממש, בביאת
משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ תולדות תשל"ד)

(57) ולא „מים“ כבפסיקתא דריכ. וראה לעיל
הערה 33.

(58) לקוית ויקרא ד, א. וראה גם שם ו, א ואילן.
וראה הערה 60.

(59) משא"כ מים — חסד.

(60) להעיר מלקוית שה"ש (י, א) דמלח (הוא
בחי' גבורה ו)שייך למצות ל"ח, ובאוה"ת ויקרא
(כרך א' בהוספות ריש ע' רכו) „א"כ מלח כמו ד"ס
חומרות וסייגים“ (ע"ש). — ועפ"ז יומתק זה שעשו
רצה לרמות אביו שיאמר שעשו מדקדק במצות ע'
שאלתו „היאך מעשרין את המלח“.

(61) ביאוה"ז וישלח יט, ד (וראה זחי"ב קכ, ב.

זחי"ג קפט, א). וראה מאו"א מע' תבן (ת, ו): „תבן . .
ב"ן רשע ח' מאות איש עמו ולכן רצה לעשר התבן“.

(62) מלשון קליפת הפרי, כמו התבן שהיא קליפת
החטה.

(63) עובדי' א, יח.

(64) ראה שמות שם, יב (ובפרש"י): קש לתבן.
וראה מאו"א שם.

תולדות ב

בארץ אשר אומר אליך גור בארץ הזאת ואהי עמך ואברכך גי'. זיינען חז"ל מסביר, אז וויבאלד ער איז געווען אז "עולה תמימה" דארף ער בלייבן אין א"י און "אין חו"ל כדאי לך" (ער זאל נישט טאן ווי אביו אברהם, ווען ס'איז גע- ווארן א רעב איז ער ארויס פון א"י קיין חו"ל, קיין מצרים).

וואס דער סימן לבנים איז דא קלאר¹⁰ אויך אריבנאוויף, אז דער אמת'ער ארט פון אידן איז נישט אין גלות (בחו"ל), נאר ווען זיי זיינען על שולחן אביהם¹¹ — שגואלם ומביאם ל"שולחננו" לא"י, און דעריבער אפילו אין דעם זמן ווען "מפני חטאינו גלינו מארצנו" — "בנים שגלו מעל שולחן אביהם"¹², קענען אידן נישט זיין צופרידן ח"ו און אפילו נישט זיין רואיג¹³ אין גלות, וויסנדיק אז דאס איז נישט דער מצב אין וועלכן זיי דארפן זיין, נאר זיי האפן¹⁴ און בעטן צו אומקערן

א. ס'איז ידוע דער מאמר חז"ל, כל מה שאירע לאבות סימן לבנים¹⁵. און ווי דער רמב"ן איז מאריך לבאר בכמה מעשה אבות ווי זיי האבן אין זיך סימנים לרמז אויף די מאורעות וואס וועלן טרעפן מיט די בנים — מיט אידן.

וויבאלד די חז"ל ברענגען ארויס דעם ענין דוקא בלשון אבות ובנים וואס די עניני האב ווערן איבערגעגעבן בירושה לבניו אחריה, איז מובן, אז די מעשה אבות איז נישט סתם א סימן בעלמא, נאר אויך א נתינת כח פון די אבות האומה צו די בנים¹⁶.

ובנוגע פרשתנו — די תורה דער- ציילט אז "ויהי רעב בארץ", און אז כשייכות מיט דעם האט דער אויבער- שטער זיך באוויזן צו יצחק'ן און אים אנגעזאגט "אל תרד מצרימה שכון

(8) ראה ב"ר פ"ט, ג. פרש"י עה"פ (שם, ב). רמב"ן (שם, א).

(9) ל' רש"י שם (וכ"ה ברמב"ן שם). וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 200 ואילך בבאור החילוקים דרש"י והמדרש.

(10) ברמב"ן פרשתנו שם: וירמוז לגלות בכל שהוא מקום מגורי אבותם כו'. ופירושו הוא — הרמז בהליכת יצחק לארץ פלשתים וכו', ע"ש בפרשיות. ובפנים מבוואר ה.מעשה אבות בדברי ה' שאמר לו "אל תרד מצרימה שכון בארץ גי", שלפי מחז"ל שבפנים השתה — ההדגשה (בפסוקים אלו) היא שלא יצא מא"י.

(11) ראה ברכות ג, סע"א.

(12) וכמשינ' (תבוא כח, סה). ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהי מנוח גי'. ראה ב"ר פליג, ו. וראה מכות כד, סע"א.

(13) ראה לשון הרמב"ם הל' תשובה פ"ט ריש ה"ב. הל' מלכים פ"ב ריש ה"ד.

(1) ראה תנחומא לך ט. ב"ר פ"מ, ו. וראה גם ב"ר פמ"ח, י"ד (ותנחומא וירא ד). ושם: אני פורע לבניך . . . ולע"ל.

(2) וראה גם פרש"י וירא יח, א ד"ה ישב (מב"ר פמ"ח, ז). ועוד.

(3) לך יב, ו. שם, י. יד, א. פרשתנו כו, א. וישלח לב, ד. שם, ט. ועוד.

(4) יתרה מזה מצינו בסימני טהרה דבהמה כו' — שהם הגורמים הטהרה ולא רק מודיעים (ראה צפצ"ע על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות רפ"א).

(5) כמובן גם מהדוגמא דגנביא"ם שברמב"ן לך שם (יב, ו). וראה ב"ר פ"מ שם (הובא גם ברמב"ן שם, י): צא וכבוש את הדרך לפני בניך. וראה גם בהנמסו בהערה הבאה.

(6) ראה תו"ח לך פג, סע"ג ואילך. ח"ש קלה, סע"א ואילך. ובכ"מ וראה לקו"ש ח"א ע' 41. ח"ג ע' 758. ח"ה ע' 88 ואילך. חט"ז ע' 76 ואילך. ועוד.

(7) כו, א ואילך.